

Remissyttrande

Datum 2025-06-23

Diarienummer RS 2025-02071

Arbetsmarknadsdepartementet

Ert diarienummer A2025/00432

Frihet från våld, förtryck och utnyttjande (SOU 2025:28)

Sammanfattning

Västra Götalandsregionen (VGR) instämmer i huvudsak med utredningens förslag om en stärkt styrning av arbetet med delmål 6 och i förslaget om införandet av en ny nationell strategi för arbetet mot de våldsformer som delmålet omfattar.

VGR anser att hälso- och sjukvårdens ansvar behöver förstärkas i den kommande nationella strategins samtliga fem strategiska områden. Hälso- och sjukvården är den samhällsaktör som flest invånare har kontakt med genom hela livet, vilket ger hälso- och sjukvården möjlighet att motverka våldet i allt från det våldsförebyggande till det återfallspreventiva arbetet mot våld.

Ställningstaganden kring förslagen

Kapitel 8. Förslag för effektivare styrning genom stärkt samordning och samverkan

8.1 Regeringen bör inrätta ett nationellt samordningscentrum mot våld vid Jämställdhetsmyndigheten

- VGR instämmer med förslaget om att regeringen bör inrätta ett nationellt samordningscentrum mot de olika våldsformerna delmål 6 omfattar vid Jämställdhetsmyndigheten. Skälet är att det kan bidra till ett mer effektivt arbete mot mäns våld mot kvinnor.

8.3 Regeringen bör ändra flera centrala myndigheters uppgifter och uppdrag

- VGR instämmer med förslaget om att centrala myndigheter får instruktionsenliga uppgifter att delta i det myndighetsgemensamma arbetet mot de våldsformer delmål 6 omfattar. Skälet är att det kan ge en större långsiktighet i myndigheternas arbete, och därigenom ge effektivare och bättre insatser mot våld.

8.4 Ny uppgift för Socialstyrelsen

- VGR instämmer med förslaget om att Socialstyrelsen får i uppgift att utveckla en nationell samordning av kunskapsutveckling av insatser, metoder och arbetsformer för att identifiera, bedöma och ge stöd och behandling till våldsutsatta inom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvarsområde. Skälen är att det kan bidra till att kommuner och regioner i större utsträckning använder nationella kunskapsstöd på ett mer systematiskt sätt. Det möjliggör bättre metodutveckling, implementering och sammanhållen kompetensutveckling.

Kapitel 10. Överväganden inför förslag till nationell strategi

10.1 Mer effektivt med en samlad strategi

- VGR instämmer med bedömningen att regeringen bör ta fram en samlad strategi för de olika formerna av våld, och inte två olika. Skälen är att flera olika strategier, gällande olika våldsformer som delvis överlappar varandra, fragmenterar arbetet samt försvårar samordning och översyn av arbetet, vilket inte gynnar de våldsutsatta.

10.5 Strategins övergripande mål och tillämpningsområde

- VGR instämmer med bedömningen att särskilt fokus bör ligga på det våld som flickor och kvinnor utsätts för av framför allt pojkar och män. Skälen är att forskning visar att det våldet är det vanligaste, skadligaste, mest dödliga och det som kräver mest insatser från samhället. Därtill är det också det våld som är direkt kopplat till jämställdhetsområdet, det vill säga en ojämnh fördelning av makt mellan könen.

Kapitel 12. Förslag till nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande

12.1 Nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande

- VGR instämmer med förslaget att målet för den nationella strategin ska vara att mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt utnyttjande i prostitution och människohandel ska upphöra. VGR vill belysa vikten av att områden så som sexuellt våld och pornografi inkluderas i våldsformen mäns våld mot kvinnor.
- VGR instämmer med förslaget om fem strategiska områden. De föreslagna strategiska områdena täcker in centrala områden i en sammanhållen kedja där det behövs åtgärder.

12.1.6. Våldsförebyggande arbete – stärkta insatser med särskilt fokus på barn och unga

- VGR instämmer med förslaget om att våldsförebyggande arbete, med stärkta insatser som fokuserar på barn och unga, ska vara ett prioriterat strategiskt område.
- VGR välkomnar särskilt att hälso- och sjukvården lyfts fram som en central aktör i det våldsförebyggande arbetet.

12.1.7. Upptäckt av våld – mer aktivt arbete för att upptäcka och agera vid våld

- VGR instämmer med förslaget att upptäckt av våld ska vara ett eget prioriterat strategiskt område. Att våld upptäcks är en förutsättning för att kunna stödja våldsutsatta och lagföra våldsutövare.
- VGR instämmer med förslaget att arbetet ska inriktas mot stärkt kunskap och kapacitet för att upptäcka våld inom hälso- och sjukvården. De allra flesta invånare har kontakt med vården genom hela livet, och hälso- och sjukvården är den samhällsaktör som flest förövare och offer för dödligt våld har kontakt med en kort tid innan dådet. Det ger hälso- och sjukvården en stor möjlighet att upptäcka både våldsutsatthet och våldsutövande. Men

för att så verkligen ska ske krävs en starkare styrning av hälso- och sjukvårdens arbete med att upptäcka strategins olika våldsformer. Enligt Socialstyrelsens föreskrifter har hälso- och sjukvården idag endast en skyldighet att ställa frågor om våldsutsatthet på indikation, det vill säga vid symtom eller tecken (HSLF-FS 2022:39). Denna styrning är enligt VGR inte tillräckligt skarp, då den inte omfattar:

- frågor om våldsutövning,
- frågor om andra våldsformer än våld i nära relationer,
- ”ska”-krav om frågor på rutin till patienter med sökorsaker och beteendemönster som har samband med våld (idag ”bör” enligt rekommendation),
- ”ska”-krav om fortbildning för yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård och tandvård (idag ”bör” enligt HSLF-FS 2022:39).

VGR anser därför att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att införa ovanstående punkter i styrningen för att öka hälso- och sjukvårdens förmåga att upptäcka de våldsformer som strategin omfattar.

- VGR instämmer med utredaren att det är viktigt att också barn och unga får frågor om de olika våldsformerna, inklusive kvinnlig könsstympning. På det sättet ges de möjlighet att berätta om våld som samhället enligt Barnkonventionen har en skyldighet att skydda dem mot.

12.1.8. Stöd och skydd till våldsutsatta – förbättrad tillgång och ökad jämlikhet över hela landet

- VGR instämmer med att det behövs låga trösklar till stöd- och skyddsinsatser. Skälet är att det ska vara enkelt att lämna våldsutövare. Det måste vara enkelt att få stödjande samtal och ett par nätter på skyddat boende för att få avstånd till våldsutövaren såväl fysiskt som mentalt, och få utrymme att tänka över sin situation och se över sina alternativ.
- VGR instämmer med att möjligheterna för våldsutsatta att lämna våld måste stärkas. Skälet är att många våldsutövare håller kvar våldsutsatta i våld en lång tid efter att våldsutsatta försökt ta sig ur våldet. Det behövs skarpa lagändringar som försvårar för våldsutövare att utöva eftervård. Det behövs också lägre trösklar för att få del av samhällets skyddsinsatser.

- VGR instämmer med att samverkan kring våldsutsatta måste stärkas. VGRs egen forskning visar att våldsutsatta kvinnor och barn har behov av stöd från olika aktörer långt efter separation.
- VGR anser även att hälso- och sjukvårdens ansvar för att ge fysisk och psykisk vård med anledning av andra våldsformer än våld i nära relationer och sexuellt våld behöver förtydligas, exempelvis genom föreskrifter och allmänna råd från Socialstyrelsen.
- VGR anser att hälso- och sjukvårdens ansvar för uppföljning av sitt arbete gällande våld behöver stärkas, exempelvis genom systematisk uppföljning av upptäckt och vårdinsatser. IVO har visat på bristande följsamhet till Socialstyrelsens föreskrifter. Vidare saknas det i dagsläget kunskap om i vilken utsträckning hälso- och sjukvården upptäcker våld och vilket stöd och vård som ges.

12.1.9. Brottsbekämpning – ökad operativ förmåga att förebygga, utreda och lagföra brott

- VGR instämmer med att det behövs en stärkt operativ myndighetssamverkan kring enskilda våldsutsatta och våldsutövare.
- VGR anser att regeringen bör ge Socialstyrelsen eller Nationellt centrum för kvinnofrid i uppdrag att ta fram stöd för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens tillämpning av de sekretessbrytande bestämmelser som möjliggör informationsdelning mellan myndigheter avseende våld. I dagsläget används inte de sekretessbrytande bestämmelserna, för att förhindra allvarligt våld och polisanmäla begånget våld, i den utsträckning de borde. Det behövs därför stöd till hälso- och sjukvård och socialtjänsten om hur dessa sekretessbrytande bestämmelser kan användas.

12.1.10. Återfallsförebyggande arbete – ett utvecklingsarbete som når fler

- VGR instämmer med att det behövs ett ökat fokus på återfallsförebyggande arbete.
- VGR anser att hälso- och sjukvårdens roll i det återfallsförebyggande arbetet måste stärkas, inte minst när det gäller arbete för att förebygga allvarligt våld i nära relationer. Som Socialstyrelsens dödsfallsutredningar och VGRs egen forskning visat så är hälso- och sjukvården den

samhällsaktör som flest förövare av dödligt våld i nära relationer är i kontakt med en kort tid innan dådet. För att förhindra återfall i våld med dödlig utgång behöver hälso- och sjukvården få ett ansvar för att upptäcka våldsutövning.

12.2. Inspel till en handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck

- VGR instämmer med förslaget om att regeringen bör ta fram en handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck, förutsatt att det inte påverkar resterande arbetet med mäns våld mot kvinnor generellt. Därför stödjer VGR framför allt att arbetet är tidsbegränsat.
- VGR instämmer med att en manual vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck bör tas fram.
- VGR anser att representanter från hälso- och sjukvården bör ingå i arbetet med att ta fram denna, med syftet att manualen ska bli relevant också för hälso- och sjukvårdspersonal. Hälso- och sjukvården är en viktig verksamhet gällande upptäckt och arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vården har goda möjlighet att upptäcka detta våld, upptäcka och ge vård vid kvinnlig könsstympning, och att arbeta förebyggande mot oskuldskontroller.

Kapitel 14. Förslag om förstärkt uppföljning

14.4. Förslag på indikatorer för att följa delmålet och tillhörande strategi

- VGR delar utredarens konstaterande att hälso- och sjukvårdens roll i arbetet med delmålet behöver tydliggöras och stärkas. Bedömningen är dock att det inte med självklarhet behöver ske med hjälp av fler indikatorer utan styrning och uppföljning kan ske på många olika vis. Centralt är dock att det alltid sker utifrån att det ska ge ökad nytta för den enskilde och det uppsatta målet.
- VGR anser att det är angeläget att i utvecklingen av indikatorer inkludera ickebinära och olika sexuella läggningar som homosexuella och bisexuella eftersom våld i nära relationer förekommer i alla sorts relationer och könsidentiteter.

14.4.1. Förslag på indikatorer för att följa samhällsutvecklingen

- VGR instämmer inte med förslaget att indikatorerna 1–2 och 8 ska användas för att följa samhällsutvecklingen avseende delmål 6. Dessa indikatorer är inte tillräckligt träffsäkra, utan omfattar fler våldsformer än de som inkluderas i delmål 6.

14.4.4. Förslag på indikatorer för att följa upp stöd och skydd

- VGR anser att det behövs indikatorer för att följa upp hälso- och sjukvårdens vård av våldsutsatta patienter. Hälso- och sjukvården ska ge psykisk och fysisk vård med anledning av våld, men det saknas kunskap om i vilken utsträckning så sker.

Västra Götalandsregionen

Helén Eliasson
Regionstyrelsens ordförande

Ann-Charlotte Järnström
Tf. regiondirektör